23/03/2023

Ο φόβος του Θεού

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Μάνης

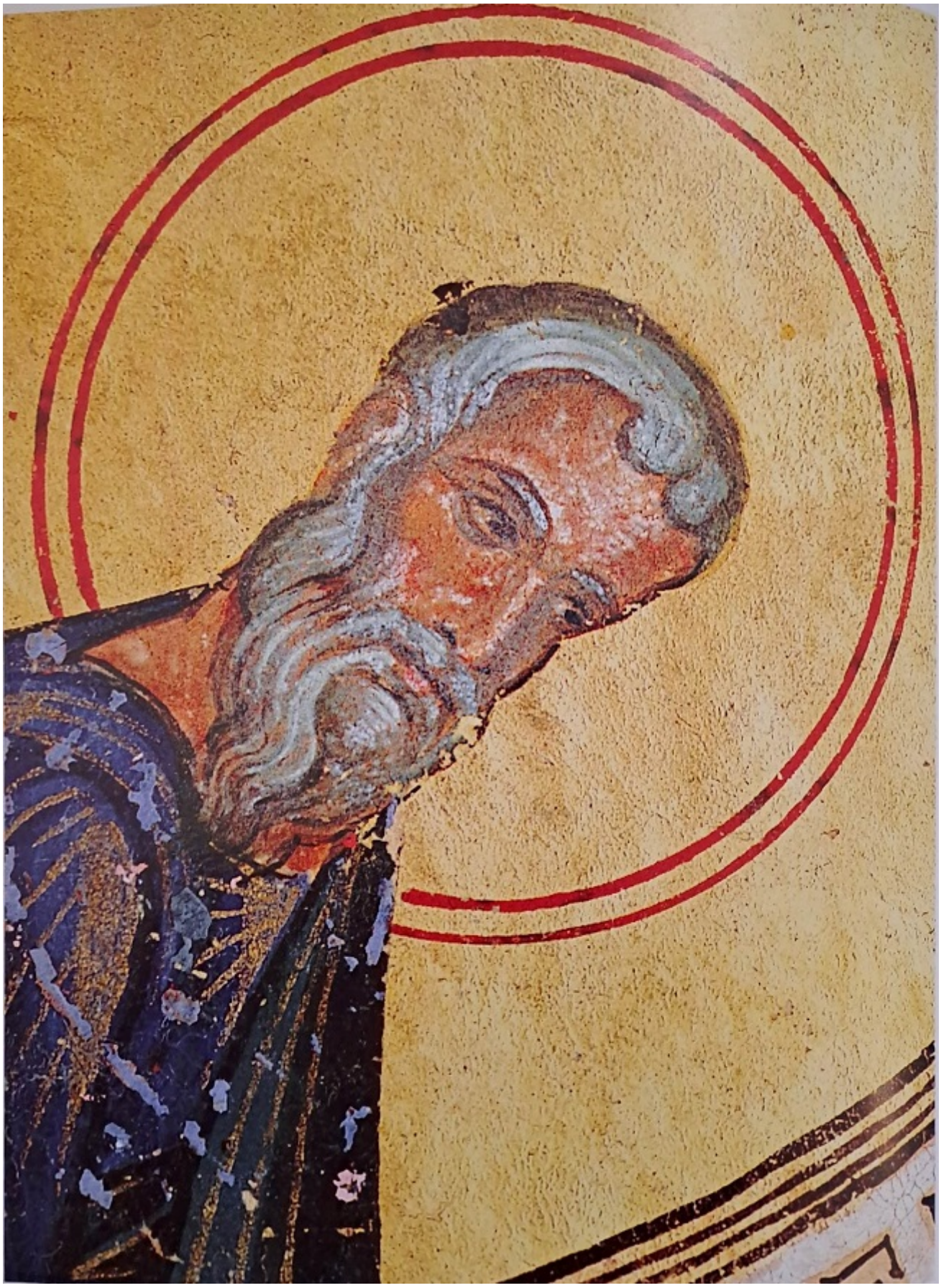

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ’

Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ τυγχάνει ἐξόχως διδακτικός καί εὐεργετικός. Ἀποτελεῖ βιβλική ἀρχή καί πρεπόντως ἀνακηρύσσεται ὡς «ἀρχή σοφίας», ἀπό τόν προφητάνακτα Δαυΐδ: «Ἀρχή σοφίας φόβος Κυρίου» (Ψαλμ. 110,10) καί στή συνέχεια, τήν ἴδια ἔννοια βρίσκουμε καί στίς «Παροιμίες» τοῦ Σολομῶντος: «Ἀρχή σοφίας, φόβος Κυρίου, σύνεσις δέ ἀγαθή πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν» (Παροιμ. Σολομ. 1,7). Στή δέ «Σοφία Σειράχ», ἡ ἔννοια αὐτή, τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, ἀναπτύσσεται διεξοδικότερα: «Φόβος Κυρίου δόξα καί καύχημα, καί εὐφροσύνη καί στέφανος ἀγαλλιάματος˙ φόβος Κυρίου τέρψει καρδίαν, καί δώσει εὐφροσύνην καί χαράν καί μακροημέρευσιν... φόβος Κυρίου δόσις παρά Κυρίου, καί ἐπ’ ἀγαπήσεως τρίβους καθίστησι... ἀρχή σοφίας φοβεῖσθαι τόν Κύριον... πλησμονή σοφίας φοβεῖσθαι τόν Κύριον... στέφανος σοφίας φοβεῖσθαι τόν Κύριον... ρίζα σοφίας φοβεῖσθαι τόν Κύριον» (Σοφ. Σειρ. 1, 11-20). Εἶναι ὅπως ἀποκαλύπτεται, λόγοι αὐθεντικοί, ρήματα ζωῆς, λέξεις μετρημένες. Φόβος Θεοῦ, πού σημαίνει σέβας καί ἀγάπη πρός τόν Δημιουργόν Θεόν καί πιστή ἐφαρμογή τῶν ἐντολῶν Του.

Σπουδαιότατο καί χαρακτηριστικότατο παράδειγμα εἶναι ὁ Ἀβραάμ. Ὅταν ὁ Πατριάρχης ἐκεῖνος, ὁ Ἀβραάμ, ἔλαβε τήν ἐντολή τόν μοναδικό του υἱό, νά τόν προσαγάγει εἰς θυσία, οὔτε γιά μία στιγμή δέν δίστασε, νά ἐκτελέσει τήν θεία αὐτή ἐντολή. Καί τοῦτο, ἐπειδή ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, δηλαδή ὁ σεβασμός καί ἡ ἀγάπη του πρός Ἐκεῖνον, ἦταν ὑπέρτερη τοῦ πατρικοῦ φίλτρου. Γι’ αὐτό καί ὁ ἄγγελος Κυρίου, ἐμπόδισε τό ὑψωμένο χέρι του, πού κρατοῦσε τό μαχαίρι γιά τήν θυσία καί τοῦ εἶπε: «Μή ἐπιβάλῃς τήν χεῖρα σου ἐπί τό παιδάριον, μηδέ ποιήσῃς αὐτῷ μηδέν˙ νῦν γάρ ἔγνων ὅτι φοβῇ τόν Θεόν σύ καί οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι’ ἐμέ» (Γεν. 22,12).

Ἕνα δεύτερο παράδειγμα εἶναι ὁ σαρκικός πειρασμός, πού προκλήθηκε ἀπό τήν γυναῖκα τοῦ Πετεφρῆ στόν Ἰωσήφ, πού ἦταν στήν ἀκμή τῆς νεότητός του καί πόσο τ’ ἀπαντητικά λόγια του ὑπῆρξαν καθωριστικά ἀκριβῶς διότι εἶχε μέσα του τόν φόβο τοῦ Θεοῦ λέγοντας: «Πῶς ποιήσω τό ρῆμα τό πονηρόν τοῦτο καί ἁμαρτήσομαι ἐναντίον (=ἐνώπιον) τοῦ Θεοῦ» (Γεν. 39,9) καί ἔφυγε ἔξω ἀπό τήν οἰκία διατηρῶντας τήν καθαρότητα τῆς καρδίας του. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ τόν συνεκράτησε. Ἄλλο παράδειγμα εἶναι ὁ θεόπτης Μωϋσῆς, ὁ ὁποῖος μπροστά στή φλεγόμενη βάτο στό ὄρος Χωρήβ καί στό ἄκουσμα τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ νοιώθει σέ ἐντονότατο βαθμό τόν φόβο τοῦ Θεοῦ καί κυριευμένος ἀπό ἱερό δέος δέν τολμᾶ νά ρίξει τό βλέμμα του πρός τόν Θεό (Ἐξ. 3, 1-6).

Στό Δευτερονόμιο ἐπίσης, διαβάζουμε τήν ἐντολή: «Καί νῦν, Ἰσραήλ, τί Κύριος ὁ Θεός σου αἰτεῖται παρά σοῦ, ἀλλ’ ἤ φοβεῖσθαι Κύριον τόν Θεόν σου καί πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ καί ἀγαπᾶν αὐτόν καί λατρεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καί ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, φυλάσσεσθαι τάς ἐντολάς τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου καί τά δικαιώματα αὐτοῦ, ὅσα ἐγώ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἵνα εὖ σοι ᾖ;» (Δευτερ. 10, 12-13). Δέν εἶναι δέ ἄνευ προσοχῆς καί ἡ διαπίστωση ὅτι περί τίς ἑξῆντα φορές ἀναφέρεται ἡ ἔννοια τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ στόν Ἱερόν Ψαλτῆρα.

*

Ὁ φόβος, ἑπομένως, αὐτός τοῦ Θεοῦ, δέν τυγχάνει δουλικός, ἀλλ’ υἱικός, ὁ ὁποῖος σαφέστατα ἐκδηλώνεται ὡς βαθύτατος σεβασμός καί ὡς θερμή ἀγάπη πρός τόν Πλάστη μας. Σεβασμός καί ἀγάπη, πού ἑνώνονται στήν τήρηση τῶν ἐντολῶν. Διεκήρυξε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός: «Ὁ ἔχων τάς ἐντολάς μου καί τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνος ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με˙ ὁ δέ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπό τοῦ πατρός μου καί ἐγώ ἀγαπήσω αὐτόν καί ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν» (Ἰω. 14,21).

Ὁ Ἀπ. Παῦλος πού θά τελειοποιήσει τό θέμα τῆς ἀγάπης πρός τόν Θεόν θά γράψει: «Πέπεισμαι γάρ ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπό τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν» (Ρωμ. 8, 38-39) καί θά παροτρύνει γιά τόν πνευματικό ἀγῶνα μας ὅτι αὐτόν τόν ἀγῶνα ὀφείλουμε νά τόν ἐπιτελοῦμε μέ φόβον Θεοῦ. Συνιστᾶ: «Καθαρίσωμεν ἑαυτούς ἀπό παντός μολυσμοῦ σαρκός καί πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ» (Β’ Κορ. 7,1).

Κατ’ ἐξοχήν, οἱ μεγάλοι θεοφόροι ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας πρόσεξαν τό θέμα «φόβος Θεοῦ» καί λέγουν χαρακτηριστικά: «Φόβος Κυρίου καθάρσιον ψυχῆς, κατά τήν εὐχήν τοῦ προφήτου λέγοντος˙ καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τάς σάρκας μου˙ ἀπό γάρ τῶν κριμάτων σου ἐφοβήθην. Φόβος Κυρίου παντοίων ἐλαττωμάτων τῆς ψυχῆς περιγίνεται», θά πεῖ ὁ Μέγας Βασίλειος. Ὁ Θεολόγος Γρηγόριος θά γράψει: «Ἀρχή σοφίας φόβος Κυρίου οἷόν τε πρῶτον σπάργανοι˙ καί σοφία τόν φόβον ὑπερβᾶσα καί εἰς ἀγάπην ἀναβιβάσασα Θεοῦ φίλους ἡμᾶς καί υἱούς ἀντί δούλους ἐργάζεται». Ὁ δέ Ἱερός Χρυσόστομος ἐπαινεῖ τόν φόβο τοῦ Θεοῦ καί γράφει: «Μέγας πλοῦτος καί κληρονομιά ἀδιάπτωτος καί θησαυρός ἀνεπηρέαστος, ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος ἐστί», συμπληρώνοντας πολύ χαρακτηριστικά: «Ὁ μέν οὖν γέλως ἐξ ἀπιστίας, ὁ δέ φόβος ἀπό πίστεως».

*

Ἔπειτα οἱ ἀσκητικοί πατέρες, οἱ ἀββάδες, μιλοῦν μέ περίσσεια δέους γιά τόν φόβο τοῦ Θεοῦ καί λέγουν πολύ χαρακτηριστικά καί ἀποφθεγματικά: «Πρό ὀφθαλμῶν ἔχε πάντοτε τόν φόβον τοῦ Θεοῦ» (Ἀββᾶς Ἀντώνιος). «Ὅπως ὁ λύχνος φωτίζει σκοτεινό κοιτῶνα (=ὑπνοδωμάτιο), ἔτσι καί ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἔλθει στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, τόν φωτίζει καί διδάσκει ὅλες τίς ἀρετές καί τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ» (Ἀββᾶς Ἰάκωβος). «Ὁ φόβος εἶναι ἡ πρώτη ἐντολή, πού ὁδηγεῖ στό πένθος τῶν ἁμαρτημάτων» (Πέτρος ὁ Δαμασκηνός). «Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ μᾶς ἀναγκάζει νά πολεμᾶμε τήν κακία καί ἐνῶ τήν πολεμᾶμε, ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ τήν πολεμεῖ» (Μᾶρκος ὁ ἀσκητής). «Ὅπως τά Χερουβίμ ἦσαν ἄγρυπνα μπροστά στή θύρα τοῦ Παραδείσου, ἔτσι καί ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄγρυπνος φύλακας τοῦ ἀνθρώπου γιά νά μήν πέσει στήν ἁμαρτία» (ἀββᾶς Ἰσαάκ ὁ Σῦρος). «Ἁγιάζεται ἡ ἐφαρμογή τῶν θείων ἐντολῶν καί καλῶς ἐπιτελεῖται μέ τήν ἀδιάλειπτη μνήμη Θεοῦ, τόν φόβο καί τήν ἀγάπη πρός Αὐτόν» (ἀββᾶς Μακάριος).

Καί κατόπιν καταφθάνει ἡ ἐρώτηση: Πῶς ἀποκτοῦμε τόν φόβο τοῦ Θεοῦ; Στό Γεροντικό βρίσκουμε τήν ἀπάντηση. «Ἀδελφός ἠρώτησε γέροντα λέγων· πῶς ἔρχεται ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἰς τήν ψυχήν; Καί εἶπεν ὁ γέρων· ἐάν ἔληται (ἐάν ἐκλέξει) ἄνθρωπος τήν ταπείνωσιν καί τήν ἀκτημοσύνην καί τό μή κρίνειν καί ἐν παντί πράγματι ἐλέγχῃ τήν ἑαυτοῦ ψυχήν εἰς τό μνημονεύειν ὅτι δεῖ αὐτήν τῷ Θεῷ ὑπαντῆσαι, ἔρχεται αὐτῷ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ».

*

Γράφουμε, λοιπόν, γιά τόν φόβο τοῦ Θεοῦ, πού πρέπει νά ἔχουμε στό εἶναι μας καί στήν πορεία τῆς ζωῆς μας. Ὡστόσο, φθάσαμε σέ καιρούς, ὅπου χάλασε ἡ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων. Χάθηκε, ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος. Ἔπαψε ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος νά σέβεται τόν Θεό. Θεωρεῖ τόν ἑαυτό του τόσο δυνατό, ὥστε νά νομίζει, ὅτι μπορεῖ νά ἐκμηδενίσει τόν Θεό καί νά μήν ὑπολογίζει τόν θεϊκό παράγοντα στή ζωή του.

Ἔτσι, ἡ πνευματική, ἡ ἠθική κρίση τῶν ἡμερῶν μας ἐμφανίζεται μέ συνεχεῖς ὑποχωρήσεις σέ ἀκατάλυτες βασικές ἀρχές, μέ συμπλέγματα καί μέ συμβιβασμούς. Δίδεται μία ἀσύμετρη ἀξία σέ δικαιώματα καί ἰδεολογήματα χωρίς ὅρια. Σέ ἐπάλληλους κύκλους βρίσκεται ἡ ἁμαρτία, ἄλλοτε κρυμμένη, ἄλλοτε χωρίς ντροπή καί ἄλλοτε ζητῶντας προβολή καί ἐπαινετικά λόγια. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ στό περιθώριο καί ἀφήνεται ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου νά θητεύει μοναχά στό ἐγώ του πού καταντᾶ μία ζωή οἱονεί βοσκηματώδης. Ὁ ἄνθρωπος νομίζει ἐλευθερία, τήν δουλεία του στά πάθη, ἐνῶ ἰσχύει τ’ ἀντίθετο, δηλαδή ὅσο ὑποτάσσεται στό θεῖο

θέλημα τόσο εἶναι πιό ἐλεύθερος. Κατά συνέπειαν, ἡ φοβερότερη τραγωδία γιά τήν ζωή τοῦ ἀνθρώπου γεννᾶται, ἐκεῖ ὅπου καταστρατηγοῦνται οἱ θεῖες ἐντολές καί ἀπουσιάζει ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Τότε ἐπέρχεται ὁ πνευματικός θάνατος.

*

Ἀλλά ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι πρόσκαιρος, ἐπιπόλαιος, ἀνθρώπινος καί γήϊνος. Εἶναι αἰώνιος. Καί ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ διακελεύει: «Φοβοῦ τόν Θεόν καί ἔκκλινε ἀπό παντός κακοῦ, τότε ἴασις ἔσται τῷ σώματί σου καί ἐπιμέλεια τοῖς ὀστέοις σου» (Παροιμ. 3,8) καί «ὁ Θεός οὐ μυκτηρίζεται» (Γαλ. 6,7) καί τυγχάνει φοβερόν, «τό ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος» (Ἑβρ. 10,31). Ὡστόσο, τό Μέγα Προκείμενον τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς ἔρχεται ἐλπιδοφόρο καί παρήγορο. Λέγει ὁ ψαλμωδός καί ψάλλουμε στόν Κατανυκτικό Ἑσπερινό: «Ἔδωκας κληρονομίαν τοῖς φοβουμένοις τό Ὄνομά σου, Κύριε» (Ψαλμ. 60,6). Γι’ αὐτό: «Μακάριος ἀνήρ ὁ φοβούμενος τόν Κύριον» (Ψαλμ. 111,1) καί «Κύριος σώσει τούς φοβουμένους Αὐτόν» (Μιχ. 6,9), καθ’ ὅτι ἰσχύει παντάπασιν τό: «Ἀρχή σοφίας, φόβος Κυρίου» (Παροιμ. 1,7). Αὐτός εἶναι σοφός, ὁ ἔχων φόβον Θεοῦ. Καί ὁ Ἀπ. Παῦλος συνιστᾶ ἐν προκειμένῳ: «Βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, μή ὡς ἄφρονες ἀλλ’ ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμενοι τόν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσί… καί διά τοῦτο μή γίνεσθε ἄφρονες ἀλλά συνιέντες τί τό θέλημα τοῦ Κυρίου» (Ἐφεσ. 5, 15-17).

Ἰδού, λοιπόν, εἶναι εὐεργέτημα, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καί ἀλλοίμονον ἄν δέν ἔχουμε καί δέν ἀποκτήσουμε φόβο Θεοῦ. Μάλιστα, εἶναι πολύ χαρακτηριστικό ὅτι κατά τόν Προφήτη Ἠσαΐα ἀποτελεῖ ἕναν ἀπό τούς καρπούς τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ (Ἠσαΐα 11,3). Ἤδη, τό ἐρώτημα τοῦ δεξιοῦ ληστή στόν Γολγοθᾶ, ἐξακολουθεῖ ν’ ἀκούγεται γιά τόν καθένα, λίαν ἐπιτακτικό. «Οὐδέ φοβῇ σύ τόν Θεόν;». (Λουκ. 23,40). Μακάρι, εὐχή καί προσευχή μας στόν Κύριο νἆναι: «Ἔνθες ἡμῖν καί τῶν μακαρίων σου ἐντολῶν φόβον».